

Leipomoalalle Pohjoismainen ympäristömerkki?

Pohjoismainen ympäristömerkki – Joutsenmerkki – on nimensä mukaisesti Pohjoismaiden yhteinen ympäristömerkki. Merkin tarkoituksena on kannustaa valmistajia tekemään ympäristön kannalta parempia tuotteita ja opastaa kuluttajia valitsemaan tällaisia tuotteita. Merkin käyttöönotto on yrityksille vapaaehtoinen. Pohjoismainen ympäristömerkki on perustettu vuonna 1989 ja merkki voidaan myöntää kriteerien täyttyessä nykyisin mitä erilaisimpien tuotteiden ja laitteiden valmistamiseen, aina tietokoneiden, leikkikalujen, papereiden kuin vaikkapa lattiapäällysteiden valmistamiseen tarkoitettuihin tuotteisiin. Joutsenmerkki on laajentunut myös erilaisiin palveluihin, kuten hotellien ja ravintoloiden toimintaan. Nyt Joutsenmerkkiä suunnitellaan laajennettavan myös elintarvikkeisiin, ensimmäisenä leipomoihin ja leipään. Pohjoismainen Ympäristömerkintä on tehnyt merkkiä koskevan kriteeriedotuksen ja pyytänyt eri tahoilta siihen lausuntoa viimeistään maaliskuun alkupuolella.

Onko tällaisen, monella alalla hyväksi havaitun, yhteispohjoismaisen ympäristömerkin laajentaminen elintarvikealalle järkevää ja ylipäänsä tarpeellista? Toisaalta merkin laajentaminen elintarvikkeisiin kuulostaa hyvältä, mutta toisaalta täysin tarpeettomalta, varsinkin jos ympäristömerkin myöntämisen edellytyksenä on muita kuin ympäristöön ja sen hyvinvointiin liittyviä kriteerejä.

Näkemykseni erilaisten merkkien käyttöön on lähtökohtaisesti se, että jos joku yritys katsoo saavansa vapaaehtoisesta merkistä lisäarvoa toimintaansa ja jos yritys haluaa vielä maksaa tällaisen merkin käytöstä, niin silloin merkin täytyy olla yritykselle hyödyllinen ja tarpeellinen. Mutta olennaista on, että merkin käyttö on yrityksille todella vapaaehtoista ja pysyy sellaisena myös tulevaisuudessa. Tässä tapauksessa voi kuitenkin perustellusti kysyä, onko mitään mieltä tuoda elintarvikealalle jälleen uusi merkki, kun erilaisia merkkejä on elintarvikealalla jo ennestään riittämiin?

Minkälaisia merkkejä (tai logoja) on tällä hetkellä käytössä elintarvikkeiden pakkauksissa? Lähdetään alkuperämerkeistä: Hyvää Suomesta Joutsenlippu (suomalaisista raaka-aineista Suomessa valmistettu tuote), Avainlippu (Suomessa valmistettu tuote),

Maakuntien Parhaat, Kotimaiset kasvikset. Luomumerkkejä ovat ainakin: Luomu – valvottua tuotantoa -merkki, EU:n luomumerkki, Leppäkerttumerkki ja Demeter-merkki. Ulkomaisista luomumerkeistä voi mainita ainakin kansainvälisen luomutuottajien merkin Naturland, Ruotsin luomumerkin Krav ja Saksan luomumerkin Bioland. Lisäksi käytössä on Lähileipä-merkki, joka kertoo viljan olevan 100 % suomalaista. Sitten on olemassa Hiilijalanjälki-merkki, joka kertoo tuotteen aiheuttamista kasvihuonekaasupäästöistä. Myös erilaisia EU:n nimisuoja-merkkejä käytetään, kuten APT-merkki (Aito perinteinen tuote) esimerkiksi karjalanpiirakoille ja kalakukoille, SMM-merkki (Suojattu maantieteellinen merkintä) esimerkiksi Kainuun Rönttönen -nimiselle leipomotuotteelle ja SAN-merkki (Suojeltu alkuperänimitys). Eettisistä merkeistä on käytössä ainakin Reilun kaupan merkki. Sydänliiton Sydänmerkki liittyy puolestaan tuotteen ravitsemuksellisiin ominaisuuksiin. Tätä listaa voisi jatkaa vielä pitempäänkin. Lisäksi elintarvikkeiden pakkauksissa tulee luonnollisesti olla näkyvissä ns. pakolliset pakkausmerkinnät. Mainittakoon, että myös EU:lla on oma ympäristömerkki, EU-kukka, onko se tarkoitus ottaa joskus käyttöön elintarvikkeissa?

Erilaisia merkkejä ja merkintöjä tuotteen pakkauksessa siis riittää. On itsestään selvää, että yksittäinen kuluttaja ei voi mitenkään ymmärtää näiden kaikkein merkkien sisältöä ja merkitystä, kun niitä eivät ymmärrä edes kaikki elintarvikealan toimijat. Miksi merkkejä pitää sitten aina vain luoda lisää ja/tai laajentaa merkkien käyttötapaa? Ja onko mitään lisäarvoa sillä, että yksittäisen tuotteen pakkauksessa on samanaikaisesti useampia merkkejä, esimerkiksi Hyvää Suomesta Joutsenmerkki, luomumerkki ja nyt uutena siihen lisättäisiin vielä Pohjoismainen ympäristömerkki. Joutsenia ainakin riittäisi, kun pakkauksissa olisi sekä sinisiä että vihreitä joutsenia. Eikö luomumerkkiin saisi mitenkään lisättyä vielä joutsenta, vaikka oranssista sellaista?

Onko Pohjoismainen ympäristömerkki niin tärkeä, että se pitää laajentaa myös elintarvikealalle? Jos on, niin pitäisikö silloin luopua joistakin muista merkeistä vai ovatko ne kaikki todella yhtä tarpeellisia? Jos ovat, niin eikö sitten olisi järkevää olla laajentamatta

Pohjoismaista ympäristömerkkiä elintarvikkeisiin? Itsestään selvää pitäisi ainakin olla, että merkin saamisen edellytyksenä olevien kriteerien sisältö ei saa olla päällekkäinen tai ristiriitainen jo olemassa olevien merkkien kriteerien kanssa.

Lisäksi pitää olla itsestään selvää, että ympäristömerkin tulee olla merkin myöntämisen edellytyksenä olevien kriteerien suhteen vain ja ainoastaan ympäristömerkki. Valitettavasti lausuntokierroksella olevassa luonnoksessa Joutsenmerkin saamisen edellytyksenä näyttää olevan myös ihan muita tekijöitä kuin ympäristön hyvinvointiin liittyvät asiat. Jostakin syystä joutsenmerkityn pehmeän leivän olisi täytettävä esimerkiksi rasvan, suolan, sokerin ja ravintokuidun osalta kriteeriluonnoksessa mainitut vaatimukset. Miksi näin? Ympäristön ja sen hyvinvoinnin kannalta ei pitäisi olla mitään tekemistä sillä, kuinka paljon yhdessä leivässä on rasvaa, suolaa, sokeria tai ravintokuitua. Näillä seikoilla on merkitystä yksittäisen kuluttajan hyvinvointiin, mutta niistä tulee päättää ihan muissa säännöksissä kuin ympäristömerkin myöntämisen kriteereissä. On vaara, että tällaiset ympäristömerkin todelliseen sisältöön kuulumattomat kriteerivaatimukset pilaavat kokonaisuudessaan ympäristömerkin ja sen hyvän tarkoituksen.

M. Väyrynen

Mika Väyrynen

